

DE
H O O G E
HEERLYKHEID
VAN
OEGSTGEEST.
D.

L I G G I N G.

Van dit allezints aangenaame Dorp: vinden wy te zyn als volgd: naamlyk in den Heemraadſchappe van *Rhynland*, 1050 Roeden van de Stad *Leyden*, 623 van *Rhynsburg*, 981 van *Voorhout* en 1425 Roeden van *Sasjenheim*. Onder alle de wegen welke van en tot het Dorp gaan, werd voor een der fraaiſte gehouden, dje, welke van *Leyden* over de zogenaamde *Zyſhuizen* gaat, (zynde een Buurt onder dit Ambacht geleege:) langs welke men op het Dorp komt. Zo vind men ook door dit Dorp een water ſtroomen, hetwelk niet alleen een aangenaame gezicht in hetzelve opleverd, maar boven dien een groote nuttigheid voor de Inwoonderen ten opzichten van het bekomen of afzenden hunner goederen, medebrengt.

N A A M S - O O R S P R O N G.

Omtrent den Naam van *Oegſtegeest* zo als het Dorp thans genoemd word, vinden wy by een voornaam Schryver, dat wy ook als een zekere waarheid willen aanneemen, gemeld: dat hier doorgaands hooge afgegeeste Landen werden gevonden die zeer ryk zyn in het voortbrengen

van allerlei Graan en andere Vruchten, en daarom den naam eigentlijk als een Zinspeeling op deszelfs vruchtbaarheid Oogstgeest zoude zyn. Voor heen egter wierd hetzelfde *Kerkwerven* genaamd, blykende het uit zekere aantekening dat het Dorp in den Jaare 1064 deze naam nog gedraagen heeft. In 1242 komt hetzelfde het allereerste onder de tegenwoordige naam voor, en wel in een Brief door Graaf *Willem* geschreeven. Den naam van *Kerkwerven*, wil men aan hetzelfde toeschryven, om dat de Kerk op een zekere hoogte gebouwd staat, die zeer veel naar een werf of afgestookten plaats gelykt.

De onderscheidene naamen die aan dit Dorp in vroegeren laater tyden onder byderlei bovengemelde benamingen gegeven zyn geworden, zyn de volgende, als eerst *Kerkwerven*, toen *Kirkwerf*, en *Kerkwerve*, en daarna *Ostgest*, *Ostgeest* en *Oogstgeest*, alle welke differente benamingen alleen aan letter-veranderingen of spelling des tyds moeten toegeschreeven worden; met dit alles blyven wy evenwel by het bovengemelde gevoelen, dat naamlyk den naam van *Oogstgeest* eigentlijk *Oogstgeest* zyn moet, en dat dezen alleen zyn oorsprong van de vruchtbare Graanlanden ontleend heeft.

STICHTING EN GROOTTE.

Wat het eerste aanbelngd, daar omtrent kan men zeggen, dat *Oogstgeest* almeede van een aanzienlyken ouderdom zyn moet: te meer daar men niet zonder reeden meend dat deszelfs Kerk op de oude grondslagen van een der Romeinsche Burgten gebouwd is. Deze meening geeft dus te gelyk aanleiding van te moeten besluiten dat de *Romeynen* op den grond van *Oogstgeest* zyn woonachtig geweest. Waar aan men des te minder behoef te twyffelen wanneer men de ligging des Dorps nagaat, als zynde tuschen zo veele andere door de *Romeynen* in vroeger tyd gestichtten Dorpen geleegen

gen. [By de beschryving van het Kerkgebouw zullen wy hier omtrent iets naders berichten.]

De Grootte van dit Ambacht werd ons opgegeeven als volgt: voorheen zegt men, waar de grootte of den omtrek van *Oogstgeest* zodanig uitgestrekt dat dezelve zig tot in, en rondsomme *Leyden* bepaalden. Van *Leeuwen* in zyne *Inleiding* voor de *Constume* van *Rhynland* tekend voor dit Dorp een grootte aan van 1912 Morgen 495 Roeden, met welke opgaaf ons oude manuscript volmaakt overeenstemd, gevende daarby op dat den geheelen opbrengst der verponding op 13208 Ponden, 12 Schellingen en 7 Denier begroot wierd. Het geaprobeerd Reglement voor *Rhynland* van 10 February 1796 stemd, wat deze opgaafe betreft meede met van *Leeuwen* overeen.

In den Jaar 1632 waren er 146 Huizen, 1732 was het getal der Morgens 1943 en 495 Roeden 194 Huizen, 15 Bleekeryen. 2 Steenplaatfen en 10 Moolens. Het, eigentlyke Dorp of de Kerkbuurt, is niet zeer groot, dog in een goede order bebouwd. Tuschen dit Dorp en de Stad *Leyden* vind men een Buurt de *Vyf huizen* genaamd, alwaar men mede verscheide goeden Gebouwen aantref, werdende verders door het Ambacht hier en daar schoone Huizinge, Buitenplaatfen en Thufnen gevonden. In den voorleeden Jaare (1798.) wierd het getal der Inwooners onder dit Ambacht begroot op te zamen 814 Zielen. Het

W A A P E N

Van *Oogst-geest* is volgens de Wapen-Kaart der Stad *Leyden* van den Jaare 1758. Een Goudschild op het welke een Rood staande Kruis is afgebeeld.

KERKELYKE EN GODSDIENSTIGE
GEBOUWEN.

Omtrent de Gereformeerde Kerk vinden wy by van *Rhyn* aangeteekend, dat dezelve een der oudste Kerken dezer Landen moet zyn, wyl men van dezelve reeds in de 7de Beuw, eenige melding vind gemaakt. Den bekende Schryver *Raynier Snoy* zegt, dat den Oudvader *Willebrordus* deze Kerk op zyn eigen naam zoude hebben ingeweid, hoewel dit door van *Rhyn* en andere Schryvers tegen gesproken word. Zeker is het dat *Willebrord* na dat hy in deeze Landstreek aangekomen was, alhier het Evangelium heeft verkondigd, en ook daarom gelooven wy dat hier al spoedig een Kerk

zal zyn gesticht, die na de Dood van *Willebrordus*, en dus niet door zich zelfs, ter zyner gedachtenis zal zyn ingeweid.

Al vroeg was deeze Kerk van *Oogstgeest* tot een Parochie Kerk verheeven, onder welke den zogenaamde Lieve Vrouwe Kapel van *Leyden* behoorden, staande weleer ter begeering van de Abdisten van *Rhynsburg*, dog daarna aan het Bisdom van *Haarlem*. Men vind dat in deze Kerk twee of drie stichtingen gevonden wierden, dog die van weinig belang waaren.

Als de eerste Pastoor dezer Kerk vinden wy genoemd in den Jaare 1312. eenen *Johan* van den *Kerkwerven*, uit welke naam men besluiten moet, dat denzelve, alhier moet zyn gebooren geweest. Na hem vinden wy omtrent den Jaare 1350 als Pastoor genaamd *Gysbrecht van Avenstaten*, waar uit dus zeer ligt de Oudheid des Dorps optemaaken is.

Het Kerkgebouw het welk voor dat, het geen men thans te *Oogstgeest* vind, alhier gestaan heeft, wil men dat veel grooter en aanzienlyker is geweest, dan het tegenwoordige. In de Belegering van *Leyden* wierd dit Gebouw geheel afgebrandt, blyvende eenige tyd in deszelfs Puinen en Ruïnes leggen, waarna men hetzelfde ten diensten der Gereformeerde wederom heeft doen opbouwen en herstellen.

De tegenwoordige Kerk werd, gevonden op een verheeven grond, die men meent nog de Grondslaagen te zyn van een ouden Romeinsche Burgt; deze verheeven grond of hoogten die tot een Kerkhof gebruikt werd, gaat na des zelfs voet Boogsgewyzen naar beneeden, even als in onze afbeelding (voor deeze beschryving geplaatst) te zien is. De Kerk is van een langwerpige vierkante gedaante, niet zeer hoog dog van een geschikte binnen ruimte, nevens al het tot den gewoone Godsdiens oeffening benoodigden, zeer wel voorzien. De Tooren die in het midden der Voorgevel voor de Kerk aangeboud is, en als een Voorportaal tot den ingang diend; gaat van onderen vierkant op tot boven het Kerkdak, alwaar dezelve met een platte vierkanten stomp eindigd, zynde, van een goed Uurwerk en Klok voorzien. Werdende wyders deze Kerk zo wel als het Schoolhuis en des Predicants woning in een behoorlyke order onderhouden.

Onder den Ambachte van *Oogst-geest* wierden in vroegertyd vier Geestelyke Gestichten, naamlyk 1 Munnikken en 3 Vrouwen Kloosters gevonden, onder deze waren de

Kloosters van *St. Agatha* en *Maria Magdalena*, die naderhand by de vergrooting of uitflag der Stad *Leyden* binnen deszelfs omtrek getrokken zyn, gelyk daarna nog het Munnikken Klooster zulks meede gedaan is: van welk Klooster wy hier dit weinige nog zullen aantekenen.

Dit Klooster was van de order van *Hieronimus* En scheen ten opzichte der tydelyke Goederen niet misgedeeld te zyn geweest, want men vind dat toen *Karel van Bourgondien*, door zyn aanhoudend Oorlogen de Geldkas uitgeput had, wele der Geestelyken vry meende te zyn van eenige Contributien, en alle de Klooster Voogden dezer order in den Jaare 1475 by elkander vergaderden en een besluit hadden genomen om den Graaf geheel geene bydraagen van eenig geld te doen, hy egter eenige hunner als de aanvoerers dezer onwilligheid by den Kop vatte, onthoofden, en de ovrige dusdoende tot hun plicht deedt brengen, en alzo den geëischte onderstand bekwam.

Wanneer dit Klooster gesticht is: hier van vinden wy geen andere melding gemaakt, als alleen dat hetzelfde in 1456 van gróot aanzien was, dog reeds voor de Spaansche Beroertens verarmt is geworden: waarom hetzelfde dan ook, wyl de gemaakte Schulden der Munnikken vry aanzienlyk waaren aan de Stad *Leyden* overgegeven, en by *Catharina Gasthuis* ingelyft wierd.

In den Jaare 1431 wierd het Nonnenklooster bekend onder den naam van *Marienpoel* alhier Gesticht. Dit Klooster was meede zeer ryk en besloeg met alle deszelfs Gebouwen en Hoven, vier Morgen en vyf hond Land; en had daarby veele en verscheidene Voorrechten en Privilegien. In 1439 vinden wy als Pastoor van dit Klooster genoemd, zekere Perfoon *Voppe* genaamd, terwyl wy verder als de eerste Priorin gemeld vinden *Zuster Zoet*, die van *Schoonhooven* hier schynt aangekoomen te zyn.

Den tyd wanneer de Roomsche Gemeente alhier hunne eerste Kerk hebben gekreegen, daar van vinden wy geheel niets van aangeteekend. Den tegenswoordige Kerk waaraan de woning van den Pastoor annex gebouwd is, staat buiten het Dorp en is een schoon en luchtig Gebouw, haara Gemeenten is zeer talryk door dien de Roomsgezinde van de beide *Katwyken* zo wel als van *Valkenburg* alhier te Kerk gaan.

By het Rechthuis in het Dorp werd ook nog een Dorps *Arnhuis* gevonden het welk ook wel eens het Weeshuis werd genaamd, en in het welk zo wel de Weezen als Armen en behoefligen Liederen onderhouden worden. Men mten

6 DE NEDERLANDSCHE STAD EN

dat de Stigting van dit gebouw, uit het alhier in den Jaare 1568, aanwezig geweest zynde *H. Geesthuis* zoude zyn voortgekoomen.

WAERELDLYKE GEBOUWEN.

Zyn hier geene voorhanden. De Rechterlyken Byeenkomsten of Dorpsvergaderingen werden gewoonlyk in een ordinairen Herberg gehouden. De

KERKELYKE REGEERING

Bestaat voor die der Gereformeerde uit den Predicant, 2 Ouderlingen en 2 Diaconen, en voor de Roomsche gezinden uit den Pastoor nevens Kerk, Wees en Armeesters.

Tot Predikant der Gereformeerde Gemeente is alhier 't zedert 1798 beroepen geweest, den Eerwaarden Heer *D. C. Harmsen*, werdende de Roomsche Kerkdienst 't sedert den Jaare 1792 waargenoomen door den Eerwaarden Heer *J. Vinkenburg*.

WAERELDLYKE REGEERING.

Oegst-geest het welk met deszels Hooge, Middelbaare, en Laage Jurisdictionen voor heen aan den Huize van *Wasfenaar* behoorden, wierd in den Jaars 1616. door de Stad *Leyden* gekogt, welken Stad op den 7 Juny deszelve jaars daar meede verleid, en door dezelve een sterfheer daartoe benoemd wierd.

De Hooge Jurisdictione werd Uitgeoeffend door den Bailuw met welgebooren Mannen, nevens een Secretaris.

Met het water of Heemrecht behoort het Ambacht onder den Heemraadschappen van *Rhynland*, zynde daarby beschreeven op het vierde quartier Hoofdplaats *Noordwyk*.

De verdere Regeering bestaat uit een Municipaliteit, een Collegie van Schout en Scheepenen, en daarby nog Wees, Armen en Brandmeesteren enz. die alle geadfiesteerd zyn door hunne Secretaris of andere minderen be diendens. Onder het Artykel.

DORP-BESCHRYVER. (*Oegst-geest*) 7

VOORRECHTEN of VERPLICHTINGEN.

Kunnen wy alleenlyk wat het eerste betreft opgeeven die welke gewoonlyk aan een Ambachts Heerlykheid verboden, en tot heden door geen decreeten des Lands vernietigd zyn. Te vooren was *Oegst-geest* ook als een verplichting opgelegd, om alle de te vallene onkosten en Reperatien aan de *Visbrug* te *Leyden* voor eige Rekening goed te maaken en te onderhouden: waarvan zy egter op den 8 Juny des Jaars 1532 ontslaagen wierd: gelyk zy mede in den Jaare 1612 van de *Wasfenaarsche Tollen* wierd vrygesteld.

GILDENS OF BROEDERSCHAPPEN.

Volgens een Brief van den Jaare 1464 is alhier op dien tyd een Gilde van den *H. Geest*, en volgens nog een andere Brief van den Jaare 1467 een Broederschap van de *H. Maagt* en een van den *H. Willebrordus* aanwezig geweest. Zo wierd ook in vroeger tyd alhier een Kamer van *Rhetorica* of *Rederykers* gevonden, welke de *Rode Angelieren* ten Wapen, en het woord *Kragtig* ten Zinspreuk voerden.

BEZIGHEEDEN.

De gewoone *Middelen van Bestaan* zyn hier vry voordeelich en voor de Inwoonders toereikende. De Graanenteeld en Handel, maaken wel de voornaamste takken daar van uit. Dog er werd hier ook even als te *Rhynsburg* veele Aardappelen en Bloemkool geteeld. De Bleekeryen, Moolens, Thunen, enz. verschaffen den arbeidzaame Man mede een goed stuk Brood. Voorts werden er zo als men op genoegzaam alle Dorpen aantreft, Koopwinkels en Handwerken van onderscheide aart gevonden.

GESCHIEDENISSEN.

Onder dit Artykel kunnen wy als het voornaamste opgeven, die gebeurtenis, die er by den uitleg en vergrooting

8 DE NED. STAD. EN DORP. BES. (Oegst.geest.)

der Stad *Leyden*, ten opzichte van het Dorp heeft plaats gehad, waar door de Grootte van dit Ambacht aanmerkelyk is bekort geworden. In de Hoekfche en Cabeljaauwfche tyden, en ook by de belegering van *Leyden*, heeft *Oegst-geest* mede zeer veel moeten uitftaan. Laatere gebeurteniften, zyn ons geene opgegeven. Wat

BYZONDERHEEDEN.

Betrefte: met recht kunnen wy de menigte van fchoone Landeryen, Thuiuen en Buitenspaatsen hier onder rangfchikken, van welke wy hier alleenlyk het slot *Poelgeest* noemen, het welk met *Oegst-geest* mede in de Hooge, Middelbaare en Laage Jurisdichie begreepen is.

REISGELEEGENHEEDEN.

Daaglyks pafceeren hier de ordinaire Volkfchuiten op *Leyden* en terug. 's Weeklyks vaard er ook een Schuit op *Haarlem, Amsterdam, Rotterdam* enz.

HERBERGEN EN LOGEMENTEN

Zyn onder meer andere de voornaamfte. Het *Rechtshuis*, op het Dorp. Voorts een aan de *Vyfhuizen* en een aan de *Kwaak*, beide buiten het Dorp gelegen.